

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל. מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלויין בה (ספרא פ"א סי' א): קדושים תהיו. הוּו פרושים מן העריות ומן העבירה¹, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה², אִשָּׁה זִנָּה וְחֻלְלָה וגו' (ויקרא כא ז) אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם. וְלֹא יַחַלְלֵנִי זָרְעוֹ אֲנִי ה' מְקַדְּשׁוֹ (שם פסוק טו). קְדוֹשִׁים יִהְיוּ (שם פסוק ו), אִשָּׁה זִנָּה וְחֻלְלָה וגו' (שם פסוק ז): (ג) אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. כל אחד מכם תיראו אביו ואמו, זהו פשוטו. ומדרשו אין לי אלא איש, אשה מנין, כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים, א"כ למה נאמר איש, שהאיש סיפק בידו לעשות, אבל אשה רשות אחרים עליה³: אמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו בדברים⁴: ואת שבתתי תשמרו. סמך שמירת שבת למורא אב, לומר אף על פי שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת, אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות⁵: אני ה' אלהיכם. אתה ואביך חייבים בכבוד⁶, לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. איזהו מורא, לא ישב במקומו, ולא ידבר במקומו, ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד, מאכיל ומשקה, מלביש ומנעיל, מכניס ומוציא⁷: (ד) אל תפנו אל האילים. לעבדם. אלילים לשון אל, כלא הוא חשוב⁸: ואלהי מסכה. תחילתן אלילים הם, ואם אתה פונה אחריהם סופך לעשותן אלהות⁹: לא תעשו לכם. לא תעשו לאחרים, ולא אחרים לכם. ואם תאמר לא תעשו לעצמכם

¹ עי' ספרא (קדושים פ"א סי' ה): קדושים תהיו פרושים היו. ועי' תנחומא (קדושים ג): בדברות כתיב לא תנאף, וכאן כתיב קדושים תהיו.

² עי' ויקרא רבה (פכ"ד סי' ו): א"ר יהודה בן פזי מפני מה נסמכה פרשת עריות לפרשת קדושים אלא ללמדך שכל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה אתה מוצא קדושה ואתיא כהדא דר' יהודה בן פזי דאמר כל מי שהוא גודר עצמו מן הערוה נקרא קדוש.

³ עי' ספרא (קדושים פ"א סי' ב-ג): איש אין לי אלא איש אשה מנין תלמוד לומר תיראו הרי כאן שנים. אם כן למה נאמר איש אלא שהאיש ספוקו בידו והאשה אין ספוקה בידה מפני שיש רשות אחרים עליה. ועי' קידושין ל ע"ב.

⁴ עי' קידושין ל ע"ב: תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שכן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא לכבוד אב לגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתיירא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא מורא האם למורא האב. ועי' @needs a filler@ מכילתא (פרשת החדש פרשה ח): מקום שחסר השלים או כל הקודם במקרא קודם במעשה תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו מגיד ששניהם שקולין זה בזה.

⁵ עי' יבמות (ה ע"ב): תניא יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כולכם חייבין בכבודי. ועי' ב"מ לב ע"א: תנו רבנן מנין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' כולכם חייבין בכבודי טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו הא לאו הכי הוה אמינא ציינת ליה ואמאי האי עשה והאי לא תעשה ועשה ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל והוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום שנאמר כאן כבוד את אביך ואת אמך ונאמר להלן כבוד את ה' מהונך הלכך לציית ליה קא משמע לן דלא לשמע ליה:

⁶ עי' הערה הקודמת.

⁷ עי' עי' קידושין (לא ע"ב): תנו רבנן איזהו מורא ואיזהו כיבוד מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו כיבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא.

⁸ עי' ספרא (קדושים פ"א סי' י-יא): אל תפנו אל האילים אל תפנה לעובדם. רבי יהודה אומר אל תפנה לראותם ודיי. אלילים זה אחד מעשרה שמות המגונים שנתגנה בהם עבודה זרה לשם מעשיה. אלילים על שם שהם חלולים. פסל על שם שהם נפסלים. מסכה על שם שהם ניסוכים. מצבה על שם שהם עומדים. עצבים על שם שנעשים פרקים. תרפים על שם שהם מרקיבים. גילולים על שם שהם מגועלים. שקוצים על שם שהם משוקצים. חמנים על שם שהם עומדים בחמה. אשרים על שם שהם מתאשרים מאחרים. אל תפנו אל האילים ואלהי מסכה תחילתם אלילים הם אם פונה את אחריהן את עושה אותן אלוהות.

⁹ עי' הערה הקודמת.

אבל אחרים עושים לכם, הרי כבר נאמר לא יִהְיֶה לָךְ (שמות כ ב), לא שלך ולא של אחרים¹⁰: (ה) וכי תזבחו וגו'. לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד, שלא תהא זביחתן אלא על מנת להאכל בתוך הזמן הזה, שאם לקבוע להם זמן אכילה, הרי כבר נאמר וְאִם נִדְרָה או נִדְבָה זָבַח קָרְבָנוּ וגו' (ויקרא ז טו)¹¹: לרצונכם תזבחהו. תחלת זביחתו תהא על מנת נחת רוח שיהא לכם לרצון, שאם תחשבו עליו מחשבת פסול לא ירצה עליכם לפני: לרצונכם. אנפיי"צימנטו, זהו לפי פשוטו. ורבותינו (מנחות קי ע"א) למדו מכאן, למתעסק בקדשים שפסול, שצריך שיתכוין לשחוט: (ו) ביום זבחכם יאכל. כשתזבחהו תשחטהו על מנת זמן זה שקבעתי לכם כבר¹²: (ז) ואם האכל יאכל וגו'. אם אינו ענין לחוץ לזמנו, שהרי כבר נאמר וְאִם הָאָכַל יֵאָכַל מִבְּשַׂר זָבַח שְׁלָמֵיו וגו' (ויקרא ז יח), תנהו ענין לחוץ למקומו, יכול יהיו חייבין כרת על אכילתו, תלמוד לומר וְהִנְפֵשׁ הָאֶכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֹנֶה תֵּשֵׂא (שם), ממנו ולא מחבירו, יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו¹³: פגול. מתועב, כמו וּמִרְק פְּגוּלִים פְּלִיָּהֶם (ישעי' סה ד): (ח) ואכליו עונו ישא. בנותר גמור הכתוב מדבר. ואינו עונש כרת על הנשחט חוץ למקומו, שכבר מיעטו הכתוב, וזהו בנותר גמור מדבר¹⁴, ובמסכת כריתות (ה) למדוהו מנזרה שוה¹⁵: (ט) לא תכלה פאת שדך. שיניח פאה בסוף שדהו¹⁶: ולקט קצירך. שְׂבָלִים הנושרים בשעת קצירה¹⁷ אחת או שתים, אבל שלש אינן לקט¹⁸: (י) לא תעולל. לא תסול

¹⁰ עי' שם (סי' יב): ואלהי מסכה לא תעשו יכול יעשו להם אחרים תלמוד לומר לא לכם. או לא לכם יכול הם יעשו לאחרים תלמוד לומר לא תעשו לא לכם. מיכן אמרו העושה ע"א לעצמו עובר משום שתי אזהרות משום לא תעשו ומשום לא לכם. רבי יוסי אומר משום שלש משום לא תעשו משום לא לכם ומשום לא יהיה לך.

¹¹ עי' שם (סי' א): וכי תזבחו זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחהו ביום זבחכם יאכל וממחרת שאין תלמוד לומר אלא אם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לזביחה אף תחילת זבחכם לא יהיה אלא על מנת לאכול לשני ימים.

¹² עי' הערה הקודמת.

¹³ עי' ספרא (צו פ"ג סי' א-ב): יכול אין מחשבה פוסלת אלא בחוץ לזמנו חוץ למקומו מנין ודין הוא זמן פוסל ומחיצה פוסלת מה הזמן מחשבה פוסלת בו אף מחיצה תהא מחשבה פוסלת בה. הין אם פסלה מחשבה בזמן שהזמן נוהגת בבמה תפסול מחשבה במחיצה שאין מחשבה נוהגת בבמה ת"ל בפ' קדשים ואם האכל יאכל ביום השלישי פיגול הוא לא ירצה שאין ת"ל אלא אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו ענין לחוץ למקומו. יכול יהו חייבין עליו כרת ת"ל בשלמים עונו ישא חוץ לזמנו בהכרת ואין חוץ למקומו בהכרת. יכול אף השוחט לעכו"ם ולטמאים יהיה בלא ירצה תלמוד לומר אותו אותו בלא ירצה ואין השוחט לעכו"ם ולטמאים בלא ירצה.

¹⁴ עי' זבחים (כח ע"ב): אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו לענין חוץ למקומו, ומיעט רחמנא גבי נותר ואוכליו עונו ישא למעוטי חוץ למקומו. ואימא ואוכליו עונו ישא, זהו חוץ למקומו, ולמעוטי נותר מכרת, מסתברא נותר הוה ליה לאוקמי בכרת למגמר עון עון לחוץ לזמנו דדמי ליה בז"ב, אדרבה חוץ למקומו הוה ליה לאוקמי בכרת.

¹⁵ ז"ל: דמייתר מחייב חדא אכולהון מחייב חדא, אם כן נכתוב קרא לחם כרמל וקלי, אי נמי נכתוב קלי ולחם וכרמל. אמאי כתב לקלי באמצע, הכי קאמר, לחם בקלי נחייב וכרמל נחייב בקלי. א"ר ינאי לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך, שהרי פיגול אחד מגופי תורה, ולא לימדו הכתוב אלא מגזירה שוה. דאמר רבי יוחנן תני זבדא בר לוי, נאמר להלן ואוכליו עונו ישא, ונאמר כאן והנפש האוכלת ממנו עונה תשא. מה להלן כרת, אף כאן כרת.

¹⁶ עי' ספרא (קדושים א) סי' ט): לא תכלה פאת שדך, ואין פאת אלא מחמת הכילוי ואין פאה אלא שיש לה שם ואין פאה אלא בסוף. מיכן אמרו נתן בין בתחילה בין מאמצע הרי זו פאה ובלבד שלא יפחות באחרונה אחד מששים.

¹⁷ עי' תוספתא פאה (פ"ב מט"ו): איזהו לקט זה הנושר בשעת הקציר ובשעת התלישה רבי יוסי אומר אין לקט אלא הנושר בשעת הקצירה בלבד שנאמר (ויקרא יט) ולקט קצירך לא תלקט.

¹⁸ משנה פאה (פ"ו מ"ה): שני עמרים, שכחה, ושלשה אינן שכחה. שני צבורי זיתים וחרובין, שכחה, ושלשה אינן שכחה. שני הצני פשתן, שכחה, ושלשה אינן שכחה. שני גרגרים, פרט, ושלשה אינן פרט. שני שבלים, לקט, ושלשה אינן לקט. אלו כדברי בית הלל. ועל כלן בית שמאי אומרים, שלשה לעניים, וארבעה לבעל הבית.

עוללות שבה, והן ניכרות, איזהו עוללות, כל שאין לה לא פְתָף ולא נְטָף¹⁹: ופרט כרמך. גרגרי ענבים הנושרים בשעת בצירה: אני ה' אלהיכם. דיין להפרע, ואיני גובה מכם אלא נפשות, שנאמר אל תגזל דל וגו' כי ה' יריב ריבם וגו' (משלי כב-כג)²⁰: (יא) לא תגנבו. אזהרה לגונב ממון, אבל לא תגנוב שבעשרת הדברות אזהרה לגונב נפשות, דבר הלמד מענינו, דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד²¹: ולא תכחשו. לפי שנאמר וְכַחַשׁ בָּהּ (ויקרא ה' כב) משלם קרן וחומש, למדנו עונש, אזהרה מנין, תלמוד לומר ולא תכחשו (ספרא קדושים פ"ב ס' ג): ולא תשקרו. לפי שנאמר וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר (ויקרא שם) ישלם קרן וחומש, למדנו עונש, אזהרה מנין, תלמוד לומר ולא תשקרו (ספרא שם): לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו. אם גנבת, סופך לכחש, סופך לשקר, סופך להשבע לשקר (ספרא שם ס' ה): (יב) ולא תשבעו בשמי. למה נאמר, לפי שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא (שמות כ' ז), יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד, מנין לרבות כל הכנויין, ת"ל ולא תשבעו בשמי לשקר, כל שם שיש לי (ספרא שם ס' ו): (יג) לא תעשק. זה הכובש שכר שכיר²²: לא תלין. לשון נקבה, מוסב על הפעולה: עד בקר. בשכיר יום הכתוב מדבר, שיציאתו מששקעה חמה, לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה, ובמקום אחר הוא אומר ולא תבוא עָלְיוּ הַשֶּׁמֶשׁ (דברים כד טו), מדבר בשכיר לילה, שהשלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר, לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום, לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה לבקש מעות²³: (יד) לא תקלל חרש. אין לי אלא חרש, מנין לרבות כל אדם, תלמוד לומר בְּעֵמֶף לֹא תֵאָדָר (שמות כב כז), אם כן למה נאמר חרש, מה חרש מיוחד שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים, יצא המת שאינו בחיים (ת"כ פ"ב ס' י): ולפני עור לא תתן מכשל. לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו²⁴: ויראת מאלהיך. לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמט ולומר לטובה

¹⁹ עי' משנה (פאה פ"ז מ"ד) איזהו עוללות. כל שאין לה לא כתף ולא נטף. אם יש לה כתף או נטף, של בעל הבית, אם ספק, לעניים.

²⁰ עי' ספרא (קדושים פ"ג ס' ז): אני ה' אלהיכם אני איני גובה מכם אלא נפשות שנאמר אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער. וכן הוא אומר כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש.

²¹ עי' סנהדרין (פו ע"א): תנו רבנן, לא תגנוב בגונב נפשות הכתוב מדבר אתה אומר בגונב נפשות או אינו אלא בגונב ממון, אמרת, צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו במה הכתוב מדבר בנפשות אף כאן בנפשות. תניא אידך, לא תגנוב בגונב ממון הכתוב מדבר אתה אומר בגונב ממון או אינו אלא בגונב נפשות אמרת צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו במה הכתוב מדבר בממון אף כאן בממון.

²² עי' (ספרא קדושים פ"ב ס' ט): לא תעשוק את רעך יכול אפילו אמר איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור איש פלוני חכם והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא אינו עשיר ת"ל לא תגזל מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושק דבר של ממון ואיזה זה הכובש שכר שכיר.

²³ עי' ב"מ קי ע"ב: משנה: שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום. גמרא תנו רבנן מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה תלמוד לומר לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ומנין לשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר ביומו תתן שכרו ואימא איפכא שכירות אינה משתלמת אלא בסוף תנו רבנן ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בקר מה תלמוד לומר עד בקר מלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד מכאן ואילך מאי אמר רב עובר משום בל תשהא.

NEW@

²⁴ עי' ספרא (פ"ב ס' יד): ולפני עור לא תתן מכשול לפני סומא בדבר בא אמר לך בת איש פלוני מה היא לכהונה אל תאמר לו כשירה והיא אינה אלא פסולה. היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו ליסטים. צא בצהרים בשביל שישתרב. אל תאמר לו מכור את שדך וקח לך חמור ואת עוקף עליו ונוטלו ממנו. שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו והרי הדבר מסור ללב שנאמר ויראת מאלהיך אני ה'.

נתכוונתי, לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך, המכיר מחשבותיך. וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו, ואין שאר הבריות מכירות בו, נאמר בו ויראת מאלהיך²⁵: (טז) לא תעשו עול במשפט. מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול, שנאוי, ומשוקץ, חרם, ותועבה²⁶. שהעול קרוי תועבה, שנאמר כי תועבת ה' וגו' כל עשה עול (דברים כה טז), והתועבה קרויה שקץ וחרם, שנאמר ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו וגו' (שם זכס): לא תשא פני דל. שלא תאמר עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו, אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות (ת"כ פ"ד ס"ב): ולא תהדר פני גדול. שלא תאמר עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה, היאך אביישנו ואראה בבושתנו, עונש יש בדבר, לכך נאמר ולא תהדר פני גדול (שם ג): בצדק תשפט עמיתך. כמשמעו. דבר אחר, הוי דן את חבירך לכף זכות²⁷: (טז) לא תלך רכיל. אני אומר על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים הולכי רכיל²⁸, הולכי רגילה, אשפיי"מנט בלע"ז. וראיה לדברי שלא מצינו רכילות שאין כתוב בלשון הליכה, לא תלך רכיל, הלקי רכיל נחשת וברקל (ירמיה ו כח), ושאר לשון הרע אין כתוב בו הליכה, מלשני בסתר רעהו (תהלים קא ה), לשון רמיה (שם קב ב), לשון מדברת גדולות (שם יב ה), לכך אני אומר, שהלשון הולך ומרגל שהכ"ף נחלפת בגימ"ל, שכל האותיות שמוצאיהם ממקום אחד מתחלפות זו בזו, ביי"ת בפ"א, וגימ"ל בכ"ף וקו"ף, ונו"ן בלמ"ד, וזי"ן בצד"י, וכן וירגל בעבדך (שמואל ב יב כח), רגל במרמה לאמר עלי רעה, וכן לא רגל על לשנו (תהלים טו ג), וכן רוכל הסוחר ומרגל אחר כל סחורה, וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים על שם שמהור תמיד בעיירות נקרא רוכל, לשון רוגל. ותרגומו לא תיכול קורצין, כמו ואכלו קרציהו די יהודאי (דניאל ג ח), אכל פהו קורצא פי מלכא (ברכות נח), נראה בעיני שהיה משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה, והוא גמר חזוק שדבריו מקויימים ומעמידם על האמת, ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין, לשון קרץ בעיניו (משלי ו ג), שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן שלא יבינו שאר השומעים: לא תעמד על דם רעך. לראות במיתתו ואתה יכול להצילו, כגון טובע בנהר, וחיה או לסטים באים עליו (סנהדרין עג): אני ה'. נאמן לשלם שכר, ונאמן להפרע (ספרא אח"מ פ"ה ס"י יג): (יז) ולא תשא עליו חטא. לא תלבין את פניו ברבים²⁹: (יח) לא תקום. אמר לו השאילני מנגלך, אמר לו לאו, למחר אמר לו השאילני קרדומך, אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה, אמר לו השאילני קרדומך, אמר לו לאו, למחר אמר לו השאילני מנגלך, אמר לו הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני, זו היא נטירה, שנוטר האיבה בלבו אף על פי שאינו נוקם³⁰: ואהבת לרעך כמוך. אמר ר' עקיבא

²⁵ עי' הערה הקודמת.

²⁶ עי' שם (פ"ד ס"א): לא תעשו עול במשפטי בדין. מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול שנאוי משוקץ חרם ותועבה. וגורם לחמשה דברים מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותו מארצו.

²⁷ עי' שם (ס"ד): דבר אחר בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את כל האדם לכף זכות.

²⁸ עי' ירושלמי פאה (פ"א ה"א): אזהרה ללשון הרע מנין ונשמרת מכל דבר רע אמר רבי לא תני ר' ישמעאל לא תלך רכיל בעמך זו רכילת לשון הרע תני ר' נחמיה שלא תהא כרוכל הזה מטעין דבריו של זה לזה ושל זה לזה.

²⁹ עי' ערכין (טז ע"ב): מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו, שנאמר הוכח תוכיח. הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחנו, תלמוד לומר תוכיח, מכל מקום. יכול אפי' משתנים פניו, ת"ל לא תשא עליו חטא.

³⁰ עי' יומא כג ע"א: איזו היא נקימה ואיזו היא נטירה? נקימה, אמר לו: השאילני מנגלך, - אמר לו: לאו. למחר אמר לו הוא: השאילני קרדומך! - אמר לו: איני משאילך, כדרך שלא השאלתני - זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה? אמר לו: השאילני קרדומך! - אמר ליה: לא. למחר אמר לו: השאילני חלוקך! - אמר לו: הילך, איני כמותך, שלא השאלתני - זו היא נטירה.

זה כלל גדול בתורה (ת"כ קדושים פ"ד סי' יב, וירושלמי נדרים פ"ט ה"ד): (יט) את חקתי תשמרו. ואלו הן, בהמתך לא תרביע כלאים וגו'. חקים, אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר³¹: ובגד כלאים. למה נאמר, לפי שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו (דברים כב יא), יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן, תלמוד לומר בגד, מנין לרבות הלבדים, תלמוד לומר שעטנז, דבר שהוא שוע טווי ונוז (ספרא קדושים פ"ד סי' יח). ואומר אני, נוז לשון דבר הנמלל ושזור זה עם זה לחברו, מישטי"ר בלע"ז, כמו חזיין לנאזי דאית בהון (מועד קטן יב), שאנו מפרשין לשון כמוש, פלישטר"א. ולשון שעטנז פירש מנחם, מחברת צמר ופשתים: (כ) נחרפת לאיש. מיועדת ומיוחדת לאיש, ואיני יודע לו דמיון במקרא. ובשפחה כנענית שחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי שמוטר בשפחה הכתוב מדבר³²: והפדה לא נפדתה. פדויה ואינה פדויה³³, וסתם פדיון בכסף או חפשה. בשטר³⁴: בקרת תהיה. היא לוקה ולא הוא. יש על בית דין לבקר את הדבר שלא לחייבו מיתה, כי לא חפשה, ואין קידושיה קידושין גמורין. ורבותינו למדו מכאן שמי שהוא במלקות יהא בקריאה, שהדיינים המלקין קורין על הלוקה אם לא תשמר לעשות וגו' (דברים כה נח), והפלא ה' את מכתך וגו' (שם נט)³⁵: כי לא חפשה. לפיכך אין חייב עליה מיתה, שאין קידושיה קידושין, הא אם חופשה, קידושיה קידושין וחייב מיתה (גיטין מג): (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא. לרבות את המזיד כשונג (בריות פ): (כג) וערלתם ערלתו. ואטמתם אטימתו, יהא אטום ונסתם מליהנות ממנו: שלש שנים יהיה לכם ערלים. מאימתי מונה לו, משעת נטיעתו (ת"כ פ"ג סי' ג). יכול אם הצניעו לאחר שלש שנים יהיה לכם ערלים. מאימתי מונה לו, משעת נטיעתו (ת"כ פ"ג סי' ג). כל פריז קדש. כמעשר שני שכתוב בו וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה' (ויקרא כו ל), מה מעשר שני אינו נאכל חוץ לחומת ירושלים, אלא בפדיון, אף זה כן. ודבר זה הלולים לה' הוא, שנושאו שם לשבח ולהלל לשמים: (כה) להוסיף לכם תבואתו. המצוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו, שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות. היה ר' עקיבא אומר דברה תורה כנגד יצר הרע, שלא יאמר אדם הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם, לפיכך נאמר להוסיף לכם

³¹ עי' יומא (סז ע"ב): את משפטי תעשו דברים שאלמלא (לא) נכתבו דין הוא שיכתבו ואלו הן עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים וגזל וברכת השם ואת חקתי תשמרו דברים שהשטן ואומות העולם משיבים עליהן ואלו הן אכילת חזיר ולבישת שעטנז וחליצת יבמה וטהרת מצורע ושעיר המשתלח ושמא תאמר מעשה תוהו הם תלמוד לומר אני ה' אני ה' חקקתיו ואין לך רשות להרהר בהן.

³² עי' גיטין (מג ע"א): אף על פי שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת אבל חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה קדושיה קדושין, מ"ט, התם שייר בקנינו הכא לא שייר בקנינו. אמר רב ששת כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קידושיה קדושין. ואם לחשך אדם לומר איזו היא שפחה חרופה זו שחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסה לעבד עברי אלמא בת איתרוסי היא, אמור לו כלך אצל ר' ישמעאל שהוא אומר בשפחה כנענית המאורסה לעבד עברי. ושפחה כנענית בת איתרוסי היא, אלא מאי אית לך למימר מאי מאורסת מיוחדת, הכא נמי מאי מאורסת מיוחדת.

³³ עי' שם (מא ע"ב): רב יוסף אמר מחלוקת בכסף דרבי סבר והפדה לא נפדתה פדויה ואינה פדויה ורבנן סברי דברה תורה כלשון בני אדם אבל בשטר דברי הכל לא קנה.

³⁴ עי' גיטין (לט ע"ב):

תניא רבי שמעון אומר משום רבי עקיבא יכול יהא כסף גומר בה כדרך ששטר גומר בה תלמוד לומר והפדה לא נפדתה אורעה כל הפרשה כולה ללא חופשה לומר לך שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה.

³⁵ עי' כריתות יא ע"א: בקורת תהיה - מלמד שהיא לוקה; יכול שניהן לוקין? תלמוד לומר: תהיה, היא לוקה והוא אינו לוקה. ומנין דהדין בקורת לישנא דמלקות הוא? א"ר יצחק: תהא בקראי, כדתניא: גדול הדיינין מקרא, שני מונה, שלישי אומר הכהו.

³⁶ עי' ספרא (קדושים פ"ג סי' ד) שלש שנים יכול בתוך שלש שנים הוא אסור ולאחר שלש שנים יהיה מותר תלמוד לומר יהיה, לכם, להביא את הנטוע לרבים.

תבואתו³⁷: אני ה'. אני ה' המבטיח על כן, ונאמן לשמור הבטחתי: (כו) לא תאכלו על הדם. להרבה פנים נדרש בסנהדרין (פג), אזהרה שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים, ואזהרה לאוכל מבהמת חולין טרם שתצא נפשה, ועוד הרבה³⁸: לא תנחשו. כגון אלו המנחשין בחולדה ובעופות³⁹, פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך⁴⁰: לא תעוננו. לשון עונות ושעות, שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה, שעה פלונית קשה לצאת⁴¹: (כו) לא תקיפו פאת ראשכם. זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו, ונמצא הקף ראשו עגול סביב, שעל אחורי אזניו עקרי שערו למעלה מצדעיו הרבה⁴²: פאת זקנד. סוף הזקן וגבוליו, והן חמש, שתים בכל לחי ולחי, למעלה אצל הראש שהוא רחב ויש בו שתי פאות, ואחת למטה בסנטרו מקום חבור שני הלחיים יחד⁴³: (כח) ושרט לנפש. כן דרכן של אמוריים, להיות משרטין בשרם כשמת להם מת: וכתבת קעקע. כתב המחוקה ושקוע שאינו נמחק לעולם, שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם⁴⁴: קעקע. לשון והקע אותם (במדבר כה ד), והוקענום (שמואל ב כא ו), תוחבין עין בארץ ותולין אותם עליהם, ונמצאו מחוקין ותחובין בקרקע, פורפו"יינט בלע"ו: (כט) אל תחלל את בתך להזנותה. במוסר בתו פנויה לביאה שלא לשם קידושין⁴⁵: ולא תזנה הארץ. אם אתה עושה כן, הארץ מונה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם, וכן הוא אומר וַיִּמְנְעוּ רִבִּיבִים וְגו' (ירמיה ג ג)⁴⁶: (ל) ומקדשי תיראו. לא יכנס לא במקלו ולא במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו. ואף על פי שאני מזהירכם על המקדש, את שבתותי תשמורו, אין בנין בית המקדש דוחה שבת⁴⁷: (לא) אל

³⁷ עי' ספרא (קדושים פ"ג סי' ט): תאכלו את פרוי להוסיף לכם תבואתו רבי יוסי הגלילי אומר הרי אתה כמוסיף פירות חמישית על פירות רביעית לבעלים. רבי עקיבא אומר דברה תורה כנגד היצר שלא יהיה אדם אומר הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם לכך נאמר להוסיף לכם תבואתו.

³⁸ ז"ל: תניא מנין לאוכל מן הבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בלא תעשה תלמוד לומר לא תאכלו על הדם דבר אחר לא תאכלו על הדם לא תאכלו בשר ועדיין דם במזרק רבי דוסא אומר מניין שאין מברין על הרוגי בית דין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם רבי עקיבא אומר מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כלום כל אותו היום תלמוד לומר לא תאכלו על הדם רבי יוחנן אומר אזהרה לבן סורר ומורה מנין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם ואמר רבי אבין בר חייא ואיתימא רבי אבין בר כהנא על כולם אינו לוקה משום דהוה ליה לאו שבכללות.

³⁹ עי' ספרא (קדושים פ"ו סי' ב) לא תנחשו כגון אלו שהם מנחשים בחולדה בעופות ובכוכבים.
⁴⁰ עי' סנהדרין (סה ע"ב): תנו רבנן מנחש זה האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו בנו קורא לו מאחוריו עורב קורא לו צבי הפסיקו בדרך נחש מימינו ושועל משמאלו. אל תתחיל בי שחרית הוא ראש חודש הוא מוצאי שבת הוא. תנו רבנן, לא תנחשו ולא תעוננו, כגון אלו המנחשים בחולדה בעופות ובדגים.

⁴¹ עי"ש סו ע"א: תנו רבנן מעונן רבי שמעון אומר זה המעביר שבעה מיני זכור על העין וחכמים אומרים זה האוחז את העינים רבי עקיבא אומר זה המחשב עתים ושעות ואומר היום יפה לצאת למחר יפה ליקח לימודי ערבי שביעיות חטיין יפות עיקורי קטניות מהיות רעות.

⁴² עי' מכות (כ ע"ב): תנו רבנן פאת ראשו סוף ראשו ואיזהו סוף ראשו זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו.

⁴³ עי' מכות (כ ע"א): על הראש - שתים, אחת מכאן ואחת מכאן. על הזקן - שתים מכאן ושתיים מכאן ואחת מלמטה.

⁴⁴ עי' מכות (כא ע"א): הכותב כתובת קעקע כתב ולא קעקע קעקע ולא כתב אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע בידו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם.

⁴⁵ עי' ספרא (קדושים פ"ז סי' ב): ואיזה זה המוסר לחברו בתו פנויה שלא לשם אישות וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות. ועי' עוד סנהדרין עו ע"א.

⁴⁶ עי' ילקוט שמעוני תורה (רמז תריז): ולא תזנה הארץ (יט, כט), מזנין הן את הפירות, יכול אפילו על מעשה יחידי תלמוד לומר ומלאה הארץ זמה ולא על מעשה יחידי, ר' יהודה בן בתירא אומר הרי הוא אומר ותחניפי ארץ בזנותך וברעתך וימנעו רביבים ומלקוש לא היה ומצח אשה זונה היה לך.

⁴⁷ עי' יבמות ו ע"א: ואת שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו למה לי מיבעי ליה לכדתניא יכול יתיירא אדם ממקדש תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על השבת אף מורא

תפנו אל האבת. אזהרה לבעל אוב וידעוני. בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו, וידעוני מכניס עצם חיה ששמה ידוע לתוך פיו והעצם מדבר⁴⁸: אל תבקשו. להיות עסוקים בם, שאם תעסקו בם אתם מטמאין לפני ואני מתעב אתכם⁴⁹: אני ה' אלהיכם. דעו את מי אתם מחליפין במי⁵⁰: (לב) מפני שיבה תקום. יכול זקן אשמאי, תלמוד לומר זקן, אין זקן אלא שקנה חכמה⁵¹: והדרת פני זקן. איזהו הדור, לא ישב במקומו, ולא יסתור את דבריו. יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו, לכך נאמר ויראת מאלהיך, שהרי דבר זה מסור ללב של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא, וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך⁵²: (לג) לא תונו. אונאת דברים, לא תאמר לו אמש היית עובד עבודת כוכבים, ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנתנה מפי הנבורה⁵³: (לד) כי גרים הייתם. מום שבך אל תאמר לחברך⁵⁴: אני ה' אלהיכם. אלהיך ואלהיו אני: (לה) לא תעשו עול במשפט. אם לדין הרי כבר נאמר לא תעשו עול במשפט (פסוק טו), ומהו משפט השנוי כאן, היא המדה והמשקל והמשורה. מלמד שהמודד נקרא דיין, שאם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין, וקרוי עול שנאווי ומשוקץ חרם ותועבה, וגורם לחמשה דברים האמורים בדיין, מטמא את הארץ, ומחלל את השם, ומסלק את השכינה, ומפיל את ישראל בחרב, ומנלה אותם מארצם⁵⁵: במדה. זו מדת הארץ (כ"מ סא ע"ב): במשקל. כמשמעו: ובמשורה. היא מדת הלה: (לו) אבני צדק. הם המשקולות ששוקלין כנגדן: איפת. היא מדת היבש: הין. זו היא מדת הלה: אשר הוצאתי אתכם. על מנת כן⁵⁶. דבר אחר, אני הבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, ואני הנאמן להפרע ממי שטומן משקלותיו במלה להונות את הבריות שאין מכירים

האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתירא אלא ממי שהזהיר על המקדש ואי זו היא מורא מקדש לא יכנס אדם בהר הבית במקלו במנעלו בפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מק"ו ואין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם
⁴⁸ עי' ספרא (קדושים פ"ז סי' י'): אל תפנו אל האובות ואל הידעונים אוב זה פיתום המדבר משחיו וידעוני המדבר בפיו הרי אלו בסקילה והנשאל בהם באזהרה. ועי' סנהדרין סה ע"א.
⁴⁹ עי' שם (סי' יא): אל תבקשו לטמאה בהם מלמד שאינם באים עליו על אדם אלא אם כן הפנה דעתו להם ונטמא בהם. הא אם מטמא את בהן דע מה את מחליף מה במה.

⁵⁰ עי' הערה הקודמת.
⁵¹ עי' קידושין לב ע"ב: תנו רבנן מפני שיבה תקום יכול אפילו מפני זקן אשמאי ת"ל זקן ואין זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל רבי יוסי הגלילי אומר אין זקן אלא מי שקנה חכמה שנאמר ה' קנני ראשית דרכו.

⁵² עי' ספרא (קדושים פ"ז סי' יד): איזהו הידור לא ישב במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו. יכול אם ראהו יעצים עיניו כאלו לא ראהו הרי הדבר מסור ללב שנאמר ויראת מאלהיך אני ה' הא כל דבר שהוא מסור ללב נאמר ויראת מאלהיך. ועי' עוד קידושין שם.
⁵³ עי' שם (פ"ח סי' ב): לא תונו אותו שלא תאמר לו אמש היית עובד כו"ם ועכשיו נכנסת תחת כנפי השכינה.

⁵⁴ עי' בבא מציעא (נט ע"ב): תניא, רבי אליעזר הגדול אומר מפני מה הזהירה תורה בשלשים וששה מקומות ואמרי לה בארבעים וששה מקומות בגר, מפני שסורו רע. מאי דכתיב וגר לא תונה ולא תלחצנו, כי גרים הייתם בארץ מצרים. תניא, רבי נתן אומר מום שבך אל תאמר לחברך. והיינו דאמרי אינשי דזקיף ליה זקיפא בדיותקיה לא נימא ליה לחבריה זקיף ביניתא.

⁵⁵ עי' ספרא (קדושים פ"ח סי' ה): לא תעשו עול במשפט אם לדין כבר הדין אמור אם כן למה נאמר לא תעשו עול במשפט במדה ובמשורה מלמד שהמודד נקרא דיין שאם שיקר במידה קרוי עוול שנאווי ומשוקץ חרם ותועבה וגורם לחמשה דברים מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק השכינה ומפיל ישראל בחרב ומגלה אותם מארצכם.

⁵⁶ עי' שם (סי' י'): אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים (על תנאי) שתקבלו עליכם מצוות מידות שכל המודה במצות מידות מודה ביציאת מצרים וכל הכופר במצות מדות כופר ביציאת מצרים.

בהם⁵⁷: (ב) ואל בני ישראל תאמר. עונשין על האזהרות: מות יומת. בבית דין, ואם אין כח לבית דין, עם הארץ מסייעין אותן⁵⁸: עם הארץ. עם שבגינו נבראת הארץ. דבר אחר, עם שעתידין לירש את הארץ על ידי מצות הללו⁵⁹: (ג) אתן את פני. פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי ועוסק בו (ספרא פ"ד סי' ה): באיש. ולא בצבור, שאין כל הצבור נכרתין (שם): כי מזרעו נתן למלך. לפי שנאמר מעביר בנו ובתו באש (דברים יח י), בן בנו ובן בתו מנין, תלמוד לומר כי מזרעו נתן למולך, זרע פסול מנין, ת"ל בתתו מזרעו למולך (סנהדרין סד): למען טמא את מקדשי. את כנסת ישראל שהיא מקודשת לי, כלשון ולא יחלל את מקדשי (ויקרא כא כג): (ד) ואם העלם יעלימו. אם העלימו בדבר אחד, סוף שיעלימו בדברים הרבה, אם העלימו סנהדרי קטנה, סוף שיעלימו סנהדרי גדולה⁶⁰: (ה) ובמשפחתו. אמר ר' שמעון, וכי משפחה מה חטאה, אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסין, שכולם מחפין עליו⁶¹: והכרתי אתו. למה נאמר, לפי שנאמר ובמשפחתו, יכול יהיו כל המשפחה בהכרת, תלמוד לומר אותן, אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא ביסורין⁶²: לזנות אחרי המלך. לרבות שאר עבודת אלילים שעבדה בכך (ספרא פ"ד סי' טו), ואפילו אין זו עבודתה: (ז) והתקדשתם. זו פרישות עבודת אלילים⁶³: (ט) אביו ואמו קלל. לרבות לאחר מיתה (סנהדרין פה): דמיו בו. זו סקילה, וכן כל מקום שנאמר דמיו בו, דמיהם במ, ולמדנו מאוב וידעוני שנאמר בהם באבן ירגמו אותם דמיהם במ⁶⁴. ופשוטו של מקרא, כמו דמו בראשו (יהושע ב יט), אין נענש על מיתתו, אלא הוא, שהוא גרם לעצמו שיִהָרַג: (י) ואיש. פרט לקטן (קידושין יט ע"א): אשר ינאף את אשת איש. פרט לאשת קטן (שם), למדנו שאין לקטן קידושין, ועל איו אשת איש חייבתי לך: אשר ינאף את אשת רעהו. פרט לאשת עובדי גילולים, למדנו שאין קידושין לעובדי גילולים⁶⁵: מות יומת הנאף והנאפת. כל מיתה האמורה

⁵⁷ עי' ב"מ סא ע"ב: אמר רבא למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית יציאת מצרים גבי יציאת יציאת מצרים במשקלות אמר הקדוש ברוך הוא אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני הוא שעתידי ליפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלוה אותם לישראל ברבית וממי שטומן משקלותיו במלח וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא.

⁵⁸ עי' ספרא (קדושים ד ד): מות יומת בב"ד. מנין אם אין בב"ד כח יפה שעם הארץ מסייעים אותו עם שהם עתידים לירש את הארץ על ידי הדברים הללו.

⁵⁹ עי' הערה הקודמת.

⁶⁰ עי' ספרא (קדושים פ"ד סי' ט-יב): ואם העלם יעלימו מנין אם העלימו בדבר אחד סוף שדברים הרבה מעלימים תלמוד לומר אם העלם יעלימו. ומנין אם העלימו ב"ד אחד סוף שבבתי דינים הרבה מעלימים תלמוד לומר אם העלם יעלימו. מנין אם העלימו בסנהדריות של ישראל שסוף שסנהדרי גדולה מעלמת ודיני נפשות נטלין מהם על כך לכך נאמר ואם העלם יעלימו. ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למולך לבלתי המית אותו בכל מיתה שירצו.

⁶¹ עי' שבועות לט ע"א: כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו וכל עבירות שבתורה ממשפחתו לא והכתיב ושמתו אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו ותניא אמר ר"ש אם הוא חטא משפחתו מה חטאת לומר לך אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסין ושיש בה לסטים שאין כולה לסטים מפני שמחפין עליו.

⁶² עי' ספרא (פ"ד סי' יד): והכרתי אותו מה תלמוד לומר לפי שנאמר ובמשפחתו יכול תהא משפחתו בהכרת ת"ל אותו ואתו בהכרת ואין משפחתו בהכרת אלא ביסורים.

⁶³ עי' ספרא (קדושים פ"י סי' ב): והתקדשתם והייתם קדושים זו קדושת פרישות עכו"ם. אתה אומר קדושת פרישות עכו"ם או אינה אלא קדושת כל המצות כשהוא אומר קדושים תהיו הרי קדושת כל המצות אמורה ומה ת"ל והתקדשתם והייתם קדושים זו קדושת פרישות ע"א.

⁶⁴ עי' סנהדרין (דף סו ע"א): מות יומת בסקילה אתה אומר בסקילה או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה נאמר כאן דמיו בו ונאמר להלן דמיהם במ מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה עונש שמענו אזהרה מניין תלמוד לומר אלהים לא תקלל וגו'.

⁶⁵ עי' סנהדרין נב ע"ב וספרא (פ"י סי' ח): אשר ינאף את אשת רעהו להוציא את אשת אחרים.

בתורה סתם אינה אלא חנק⁶⁶: (יב) תבל עשו. גנאי. לישנא אחרינא, מבלבלין זרע האב בזרע הבן: (יג) משכבי אשה. מכנים כמכחול בשפופרת⁶⁷: (יד) ישרפו אתו ואתהן. אי אתה יכול לומר אשתו הראשונה ישרפו, שהרי נשאה בהיתר ולא נאסרה עליו, אלא אשה ואמה הכתובין כאן שתייהן לאיסור, שנשא את חמותו ואמה. ויש מרבותינו שאומרים אין כאן אלא חמותו, ומהו אתהן, את אחת מהן, ולשון יוני הוא הן אחת⁶⁸: (טו) ואת הבהמה תהרגו. אם אדם חטא בהמה מה חטאה, אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה, לפיכך אמר הכתוב תסקל. קל וחומר לאדם שיודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחבירו לעבור עבירה. כיוצא בדבר אתה אומר אַבְדֵם תִּאבְדוּן אֶת כָּל הַמְקֻמּוֹת (דברים יב ב), הרי דברים קל וחומר ומה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין, על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה הַשְׁחֵת שָׂרְף וְכִלָּה, המטה את חבירו מדרך חיים לדרכי מיתה, על אחת כמה וכמה⁶⁹: (יז) חסד הוא. לשון ארמי חֲרָפָה (בראשית לד יד) חֲסוּדָא. ומדרשו אם תאמר קין נשא אחותו, חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו, שנאמר עוֹלָם חֲסֵד יִבְנֶה (תהלים פט ג)⁷⁰: (יח) הערה. גְּלָהּ, וכן כל לשון ערוה גלוי הוא, והוי"ו יורדת בתיבה לשם דבר, כמו זעה, מגזרת וְלֹא קָם וְלֹא זָע (אסתר ה ט), וכן אחזה מגזרת אה. והערה זו נחלקו בה רבותינו, יש אומרים זו נשיקת שמש, ויש אומרים זו הכנסת עטרה⁷¹: (יט) וערות אחות אמך. שנה הכתוב באזהרתן לומר, שהוזהר עליהן בין על אחות אביו ואמו מן האב, בין על אחיותיהן מן האם, אבל ערות אשת אחי אביו לא הוזהר אלא על אשת אחי אביו מן האב⁷²: (כ) אשר ישכב את

⁶⁶ עי' ספרא (פ"י סי' ח): מות יומת בחנק. אתה אומר בחנק או אינו אלא באחת מכל מיתות שבתורה אמרת צא וראה כל מיתה הסתומה בתורה אין את רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר לא מפני שהיה קלה אלא מפני שנאמרה סתם וכל מיתה שנאמר סתם אינה אלא חנק.

⁶⁷ עי' יבמות (נד ע"ב): המערה בזכור מהו בזכור משכבי אשה כתיבא.
you erased@

⁶⁸ עי' סנהדרין (עו ע"ב): תנו רבנן, אותו ואתהן, אותו ואת אחת מהן, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, אותו ואת שתייהן. מאי בינייהו, אמר אבי משמעות דורשים איכא בינייהו, רבי ישמעאל סבר אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן שכן בלשון יוני קורין לאחת. הינא ואם חמותו מדרשא אתיא. רבי עקיבא סבר אותו ואתהן, אותו ואת שתייהן. ואם חמותו הכא כתיבא. רבא אמר חמותו לאחר מיתה איכא בינייהו, רבי ישמעאל סבר חמותו לאחר מיתה בשרפה, ורבי עקיבא סבר איסורא בעלמא.

⁶⁹ עי' ספרא (פ"א סי' ה): והרגת את האשה ואת הבהמה אם אדם חטא מה חטאה בהמה אלא לפי שבא לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל. קל וחומר ומה אם בהמה שאינה יודעת להבחין בין טוב לרע על שבאת תקלה על ידה לאדם אמר הכתוב תסקל אדם שגורם לחבירו להטותו מדרך החיים לדרך המות עאכ"ו שיעבירונו המקום מן העולם.

⁷⁰ עי' שם (פ"א סי' יא): חסד הוא ושמא תאמר קין נשא את אחותו ת"ל חסד הוא והעולם מתחלתו לא נברא אלא בחסד שנאמר כי אמרתי עולם חסד יבנה וגו'. ועי' סנהדרין נח ע"ב. CHECK@
⁷¹ עי' יבמות (נה ע"ב): אמר שמואל, העראה זו נשיקה, משל לאדם שמניח אצבעו על פיו אי אפשר שלא ידחוק הבשר. כי אתא רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, גמר ביאה בשפחה חרופה זו הכנסת עטרה. מתיב רב ששת שכבת זרע אינו חייב אלא על ביאת המירוק. מאי לאו מירוק גיד לא מירוק עטרה. כי אתא רב דימי א"ר יוחנן, העראה זו הכנסת עטרה. אמרו ליה, והא רבה בר בר חנה לא אמר הכי, אמר להו או איהו שקראי או אנא שקרי. כי אתא רבין א"ר יוחנן העראה זו הכנסת עטרה. אדרבה בר בר חנה ודאי פליג אדשמואל, מי לימא פליג, לא מנשיקה ועד הכנסת עטרה העראה קרי לה. כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן, העראה זו הכנסת עטרה גמר ביאה גמר ביאה ממש מכאן ואילך אינו אלא נשיקה ופטור עליה ופליג אדשמואל.

⁷² עי' ספרא (קדושים פ"ב סי' ד): וערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה. אחות אמך בין מן האב בין מן האם ואחות אביך בין מן האב בין מן האם. אתה אומר אחות אמך בין מן האב בין מן האם ואחות אביך בין מן האב בין מן האם או אחות אמך מן האב ושלא מן האם והדין נותן הואיל ואסר אשת אחי אביו ואסר אחות אמו ואחות אביו מה אשת אחי אביו מן האב ושלא מן האם אף אחות אמו ואחות אביו מן האב ושלא מן האם ת"ל ערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה. אחות אמך בין מן האב ובין מן האם ואחות אביך בין מן האב בין מן האם.

דדתו. המקרא הזה בא ללמד על כרת האמור למעלה, שהוא בעונש הליכת ערירי: ערירים. כתרנומו בלא וְלָד, ודומה לו וְאֶנְכִי הוֹלֵךְ עִרְרִי (בראשית טו ב) יש לו בנים קוברן, אין לו בנים מת בלא בנים, לכך שָׁנָה בשני מקראות אלו, ערירים ימותו, ערירים יהיו, ערירים ימותו אם יהיו לו בשעת עבירה, לא יהיו לו כשימות, לפי שקוברן בחייו, ערירים יהיו, שאם אין לו בשעת עבירה יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשיו⁷³: (כא) נדה הוא. השכיבה הזאת מנודה היא ומאוסה. ורבותינו דרשו לאסור העראה בה כנדה שהעראה מפורשת בה את מקורה הערה⁷⁴: (כג) ואקץ. לשון מיאוס, כמו קָצַתִּי בְּחַיִּי (בראשית כו מו), כאדם שהוא קץ במזונו (ספרא פי"ט ס"ה): (כה) והבדלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה. אין צריך לומר בין פרה להמור, שהרי מובדלין ונכרין הם, אלא בין טהורה לך לטמאה לך, בין שנשחט רובו של סימן, לנשחט חציו, וכמה בין רובו לחציו מלא שערה (ספרא פי"ט ס"ט): אשר הבדלתי לכם לטמא. לאסור (ילקוט שמעוני תורה רמז תרכו): (כו) ואבדל אתכם מן העמים להיות לי. אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו, אתם של נבוכדנצר וחביריו. רבי אלעזר בן עזריה אומר, מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר הזיר, אי אפשי ללבוש כלאים, אבל יאמר אפשי, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, תלמוד לומר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, שתהא הבדלתכם מהם לשמי, פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים⁷⁵: (כז) כי יהיה בהם אוב וגו'. כאן נאמר בהם מיתה, ולמעלה כרת, עדים והתראה בסקילה, מזיד בלא התראה בהכרת, ושגגתם חטאת, וכן בכל חיבי מיתות שנאמר בהם כרת⁷⁶:
חסלת פרשת קדושים

⁷³ עי' יבמות (נה ע"א): נפקא ליה מואל אשה בנדת טומאתה לחייב על כל אשה ואשה דודתו דכתב בה רחמנא ערירים יהיו ל"ל לכדרבה דרבה רמי כתיב ערירים יהיו וכתב ערירים ימותו הא כיצד יש לו בנים קוברן אין לו בנים הולך עירי ואיצטריך למכתב ערירים יהיו ואיצטריך למכתב ערירים ימותו דאי כתב רחמנא ערירים יהיו ה"א עד חטאיה אבל מחטאיה ואילך לא כתב רחמנא ערירים ימותו ואי כתב רחמנא ערירים ימותו ה"א מחטאיה ואילך אבל מעיקרא לא צריכא.

⁷⁴ עי' יבמות נד ע"ב: אמר ר' יונה ואיתמא רב הונא בריה דרב יהושע אמר קרא כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות הוקשו כל העריות כולן לנדה מה נדה בהעראה אף כל בהעראה.

⁷⁵ עי' ספרא (קדושים פ"ט ס"י יב) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי מובדלים אתם מן העמים הרי אתם לשמי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר מלך בבל וחביריו. ר"א בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם אי אפשי ללבוש שעטנז אי אפשי לאכול בשר חזיר אי אפשי לבוא על העורה אבל איפשי מה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי כך ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי נמצא פורש מן העבירה ומקבל עליו מלכות שמים.

⁷⁶ עי' ספרא (קדושים פ"ד ס"י י): והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים לזנות אחריהם, למה נאמר לפי שהוא אומר איש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני וגו', עונש שמענו, אזהרה מנין, תלמוד לומר אל תפנו אל האובות ואל הידעונים, עונש ואזהרה שמענו כרת לא שמענו, תלמוד לומר והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעוני'.